

СТАНОВИЩЕ

Относно: Стратегия за устойчиво енергийно развитие на Република България до 2030 година с хоризонт до 2050 година

Изготвено от: Център за енергийна ефективност ЕНЕфект

Фокус на становището: *Раздел III Енергийна ефективност*

1. ОБЩИ БЕЛЕЖКИ

1.1. Цел и функция на документа

За съжаление целта и функцията на настоящия документ, както и взаимодействието му с други стратегически и програмни документи на национално и европейско равнище не са ясно формулирани, с изключение на директна взаимна обвързаност с Интегрирания план в областта на енергетиката и климата на Република България 2021 - 2030 г. с хоризонт до 2050 г. (ИНПЕК). Разликите с този план са по-скоро козметични, въпреки че, вероятно във връзка с наскоро публикувания План за възстановяване и устойчивост на България (ПВУ, неспоменат никъде в Стратегията), се наблюдават първи стъпки за развитие две области от значение за настоящото становище, а именно енергийната бедност и развитието на енергийни общности. Поради почти пълното припокриване с ИНПЕК, смятаме, че съответното становище на ЕНЕфект¹ е напълно приложимо и в този случай.

По отношение на целта на документа се наблюдават няколко противоречиви постановки, като освен позоваването на изискванията на чл. 4, ал. 2, т. 1 от Закона за енергетиката (което може да е формално основание, но не и същностна цел на подобен инструмент), се твърди, че в плана:

(1) са заложили **общите европейски политики и цели** за развитие на енергетиката и за ограничаване изменението на климата, като са отразени националните специфики в областта на енергийните ресурси, производството, преноса и разпределението на енергия;

(2) **дефинирани са основните стратегически решения, насочени към постигането на националните цели** при отчитане особеностите на енергийния микс;

(3) Стратегията за устойчиво енергийно развитие на Република България до 2030 г. с хоризонт до 2050 г. отразява ясно **тенденциите, мерките и политиките** в областта на енергийната сигурността, енергийната ефективност, либерализацията на електроенергийния и газовия пазар, както и интегрирането им в Общия европейски пазар, развитието и прилагането на нови енергийни технологии.

¹ Становището можете да намерите на адрес:
http://www.eneffect.bg/images/upload/Novini%20Snimki2/StanovishteIPEK_EnEffect_30%2004%202019.pdf

(4) Стратегията **определя общата рамка за провеждане на енергийната политика** в Република България до 2030 г., с хоризонт до 2050 г. и е разработена на базата на анализ за състоянието на сектор Енергетика в страната и региона и оценка на неговия потенциал.

До голяма степен документът действително препотвърждава позиции в ИНПЕК по постановления (2) и (4), без да внася качествено ново съдържание, най-малкото с оглед на очакваните промени както във връзка с увеличаването на целите на ЕС по отношение на енергията и климата, така и в законовата рамка с планираните изменения на ключови директиви във второто тримесечие на годината. Разбира се, по отношение на позиция (1), този документ няма как да залага европейски цели (той единствено може да бъде съобразен с тях). По отношение на позиция (3) за съжаление амбицията не е изпълнена, тъй като, конкретно в сектор Енергийна ефективност, в никакъв случай не са отразени ясно **тенденциите, мерките и политиките**, а са представени общи постановления и пожелания за развитието на сектора.

В тази връзка е разбираема липсата на ясна политическа и финансова рамка за постигането на количествените цели, които, както и в ИНПЕК, създават впечатление за липса на амбиция и несъответствие с очакваните резултати от вече действащи политики и мерки в отделните сектори. Причина за това наблюдение е продължаващата непрозрачност на моделирането на енергийното потребление и очаквани спестявания по сектори.

1.2 Моделиране на енергийното потребление

Както неколккратно сме отбелязвали, за разработването на полезен и изпълним стратегически документ е необходимо внимателното прилагане на достоверен модел за прогнозиране на енергийното потребление по сектори. Подобен модел би позволил коректно определяне на базова линия, разработване и анализ на различни сценарии за развитие, основани на дългосрочни секторни политики, оценка на разходите и ползите от предложените мерки по сектори, и в резултат – значително по-реалистично целеполагане, което, разбира се, трябва да бъде съобразено с прогнозите за баланса в доставките на енергия. За съжаление, подобно секторно моделиране „отдолу нагоре“ липсва, което е един от основните недостатъци на и на ИНПЕК, и на Стратегията.

По отношение на енергийната ефективност в Стратегията се приемат следните допускания за моделирането на очакваните спестявания за определяне на целите (стр. 55):

- *Подходящи мерки за енергийна ефективност за постигане на намаляваща крива на енергийната интензивност на икономиката*
- ... *Определянето на **разумни** цели за енергийна ефективност*

В стратегически документ като този определенията “подходящи” и “разумни” изискват по-точно обяснение, тъй като зад тях могат да се прикрият и твърде скромни цели и намерения. Дори и да се разчита, че това ще се направи чрез документи на следващото равнище, като програми, планове за действие, което по принцип е правилно, в случая тези определени следва да бъдат

заменени с препратки към конкретни цели на европейско равнище или вече приети планови документи като например Дългосрочната национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради до 2050 г.

Вероятно зад представените прогнозни енергийни баланси има значителни проучвания и изчисления, които обаче остават скрити за страничните читатели. За да може да се оцени реалистичността на прогнозите и да се разберат заложените в тях тенденции, както и причините за тяхното предвиждане, полезно би било да се дадат някои допълнителни пояснения, които може да са представени и графично (за предпочитане).

Така например, прогнозираното крайно потребление би било много по-разбираемо, ако се посочат основните фактори, които са отчетени при установяването му, като разширение на ползването на електромобили, промените в концепциите за отопление и охлаждане и активното навлизане на ВЕИ в сградите, политиката по отношение на нискоенергийните уреди в обществените и жилищните сгради и т.н. Амбициите по отношение на ВЕИ изглеждат необяснимо скромни, не се разчленяват по сектори - сгради, осветление, частни ВЕИ инсталации и т.н. Особено много би помогнало графичното представяне на ефектите от енергийната ефективност (намаляването на потреблението по сектори), както и навлизането на ВЕИ за сметка на други видове енергия от конвенционални източници. Проникването на водорода е изразено общо взето декларативно и без конкретни показатели, а още по-малко като заместващо производство за сметка на конвенционални енергийни ресурси. Представено по този начин, навлизането на водорода се възприема по-скоро като заклинание, отколкото като сериозна стратегическа техническа и икономическа цел.

2. СПЕЦИФИЧНИ КОМЕНТАРИ

2.1 Цели

Заложените цели засягат потреблението, дяла на ВЕИ и междусистемната свързаност. Това е принципно правилен подход, защото именно от параметрите на потреблението (т.н. demand-side) се пораждат и проблемите с емисиите на CO₂, чистотата на въздуха и др. До този момент, целите в областта на потреблението винаги са се поставяли в подчинено положение спрямо целите в областта на производството. Това противоречи на принципа „Енергийната ефективност на първо място“, който е водещ във всички европейски документи в областта и, разбира се, често е цитиран в националните такива, включително и в настоящия. За съжаление обаче, въпреки правилната постановка в текста, общото впечатление е (отново с уговорката за неясните допускания при енергийното прогнозиране и моделиране), че целите в потреблението на енергия следват тези в производството.

2.2 Енергийна ефективност

В потвърждение на това впечатление, на енергийната ефективност – и като обем, и като конкретика и обвързаност с конкретни политики и мерки – е

отдадено най-малко значение. Като цяло текстът съдържа, макар и кратки и непълни, правилни постановки и цели, които обаче са без ясна взаимна обвързаност. Общото впечатление е за известна декларативност, съчетана с добри пожелания, каквито нееднократно са лансирани без съществени реални резултати. Потвърдени са целите от ИНПЕК за намаляване на потреблението на първична енергия (27.89%) и на крайна енергия (31.67%), както и ангажиментът за 0,8% годишни спестявания в крайното потребление на енергия, свързан със задълженията и възможностите, произтичащи от Директива (ЕС) 2018/2002 относно енергийната ефективност.

От изложението не става ясно при изпълнението на тези цели след колко години ще се достигне средното равнище на енергийната интензивност на бита и икономиката, с оглед на твърдението, че „При запазване на тази тенденция и прилагане на мерки за повишаване на енергийната ефективност в страната може да се очаква в близко бъдеще страната да достигне нивата на ЕС и конкурентоспособността на икономиката да се подобри в дългосрочен план.“ Както и в ИНПЕК, не е ясно как тези цели се свързват с реалното прилагане на повишените минимални изисквания за енергийна ефективност на сградите след 2021 г.; няма и връзка между задължителното въвеждане на стандарта за почти нулево-енергийни сгради² и насоката към изграждане на районни отоплителни и охладителни системи и съответната инфраструктура (стр. 42). Не са описани, според заявката в началото на документа, „тенденциите, мерките и политиките“ в други сектори като промишлеността, транспорта, публичната инфраструктура. Отново в бъдеще време се декларира, че ще се търсят икономически ефективни механизми за това, но без обвързващи срокове и каквито и да било насоки за отделните сектори на потребление на енергия. Без тази подобна аргументация не може да се оцени доколко поставените цели са реалистични, достатъчни, изпреварващи или нещо друго.

На стр. 42 правилно са поставени въпросите за:

- оптимизацията на потреблението и необходимостта от неговото правилно („интелигентно“) управление;
- осведомеността и обучението на потребителите за ползите от енергийната ефективност;
- необходимостта от проектиране и въвеждане на ефективни финансови инструменти.

² Продължаваме да използваме всеки възможен случай да припомним, че от 1-и януари 2019 г. България е във фактическо неизпълнение на Директивата за енергийните характеристики на сградите, тъй като постигането на изискванията на въпросната дефиниция, макар и съществуваща от 2015 г., според настоящата нормативна уредба не представлява задължително условие за издаване на разрешение за строеж. За пореден път искаме ясно да заявим, че неприлагането на Директивата се отразява негативно не само в пропуснатите ползи по отношение на нереализираните енергийни спестявания, а и на цялостното отношение към енергийната ефективност на инвеститори, професионалисти и крайни потребители.

За съжаление, както и в ПВУ³, така и тук – с изключение на заключението в половин изречение *„ще се насърчава и сътрудничеството между публични и частни заинтересовани страни за разработване на широкомащабни инвестиционни програми и схеми за финансиране“*, не се обръща достатъчно внимание на най-голямата реформа, която предстои в областта на енергийната ефективност, а именно преминаването от програми с висок грантов компонент към програми със засилено самоучастие на бенефициентите. Именно стратегическите документи от този порядък следва да бъдат използвани за обосновка на подобен тип реформи и информирание както на инвестиционните намерения на *„публични и частни заинтересовани страни“*, така и на общественото мнение.

2.3. Енергийна бедност

Изненадващо или не, енергийната бедност не е обвързана с политиките в областта на енергийната ефективност, а със защитата на уязвимите потребители във връзка с пълната либерализация на пазара на електроенергия. Тази постановка има дълбоки исторически корени, но, както неведнъж сме споделяли, е принципно неправилна, тъй като е насочен към последствията, а не към причините за проблема. Енергийната ефективност, и в частност обновяването на сградния фонд в комбинация с децентрализираното производство на електрическа енергия от ВЕИ, са и ще продължават да бъдат устойчивото решение на проблема, като политиките и мерките за подпомагане трябва да бъдат насочени преимуществено в това направление. Настоящата формулировка *„в дългосрочен план, освен посочените мерки, ще се прилагат и мерки за повишаване на енергийната ефективност на жилищата на енергийно бедни клиенти с цел намаляване на енергийните им разходи и повишаване на жизнения комфорт“* е недостатъчно амбициозна, не определя времева и количествена рамка и не засяга ролята на енергийните общности (вж. по-долу). С оглед и на постановките в ПВУ и скорошни публични изяви на представители на МС, МЕ, АУЕР, действително следва в най-кратък срок да се разработят *„критерии за идентифициране на тези клиенти“* под формата на дефиниция за енергийна бедност. Тази дефиниция действително следва да послужи за прилагане на *„финансови и нефинансови мерки за тяхната защита“*, които обаче да се осъществяват не само чрез системата за социално подпомагане, а чрез политиките за енергийна ефективност, подобряване на чистотата на въздуха и развитието на енергията от ВЕИ.

2.4. Развитие на енергията от ВЕИ

На стр. 45 правилно се поставят въпросите на:

...(2) възможностите за децентрализирано производство на електрическа енергия. Тук би трябвало да се подразбира и производството на енергия от ВЕИ (не само електрическа) в сградите. За съжаление не е изрично казано, а това е особено важно с оглед на задължителното установяване на

³ Предложенията на ЕнЕфект за реструктуриране на реформите и инвестициите в направление 2.Б. ЗЕЛЕНА БЪЛГАРИЯ, раздел 2.Б.1. Нисковъглеродна икономика на ПВУ можете да намерите тук: <http://www.eneffect.bg/images/upload/123/ReformInvestD.pdf>

стандарта за почти нулево-енергийна сграда

... (4) насърчаване и улесняване на развитието на потреблението на собствена електрическа енергия от ВИ и създаване на общности за възобновяема енергия. Тук също би трябвало да се включват и сградите, както и енергийните кооперативи, но за съжаление това не е достатъчно развито и може да остане незабелязано

По-нататък (на същата страница), отново се отбелязва очакваната роля на „общности за възобновяема енергия“, които могат да произвеждат, потребяват, акумулират или продават енергия от ВИ. С оглед на новаторския характер на тези общности, но и на голямото им значение, би трябвало да се очаква поемането на ясни задължения за нормативно уреждане на тези нетрадиционни, качествено нови отношения между частни субекти, които, както бе отбелязано и по-горе, могат да имат водеща роля и в борбата с енергийната бедност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въпреки редица коректни постановки в областта на енергийната ефективност, настоящият документ не надгражда върху вече постигнатото в ИНПЕК и не отговаря напълно на амбицията, заложена при формулирането на неговите цели и функция. За съжаление, основна причина за това продължава да е прогнозирането на енергийните спестявания, което изглежда, че остава заложник на очакванията за производството на енергия в национален мащаб. В конкретно разглежданата сфера на енергийната ефективност е необходимо да се обърне значително по-голямо внимание на очакваните реформи за привличането на все по-голям обем частни инвестиции с оглед не само на реализирането на целите на вече приетите секторни стратегии, но и в перспектива на очакваното увеличение на общоевропейските цели в областта на климата и енергията. Значително подобрене трябва да претърпи и взаимоотношаността на заложените цели, политики и мерки за тяхното осъществяване. В областта на енергийната ефективност най-ясният пример за това е необходимостта от прогнозиране на спестяванията „отдолу-нагоре“ с оглед на преминаването към по-амбициозни минимално изискуеми равнища при строителство на нови сгради и сградни обновявания, политики по отношение на енергийната бедност, чистотата на въздуха и насърчаването на децентрализираното производство на електроенергия от възобновяеми източници.

Екип на ЕнЕфект, 07.03.2021 г.